

CYWILIZACJA RZYMSKA

Według legendy Rzym został założony przez Romulusa (Roma = Rzym) w 753 r. p.n.e. (zgodnie z legendą bliźnięta, Romulus i Remus, byli potomkami Eneasza, który opuścił spaloną Troję po wojnie trojańskiej i osiedlił się na terenie Italii). Rzym powstał nad rzeką Tyber, na terenie krainy zwanej Lacjum. Ta mała osada była zamieszkała przez Latynów, posługujących się łaciną i zajmujących się rolnictwem oraz pasterstwem.

Między VIII a VI w. p.n.e. południowe tereny Italii skolonizowali Grecy, którzy wywarli ogromny wpływ na jej rozwój. W tym samym czasie na północ od Tybru rozkwitła cywilizacja Etrusków. W VI w. p.n.e. władzę w Rzymie przejęli Etruskowie, którzy osadę zamienili w miasto (połączyli kilka osad - stąd powstało określenie „Rzym – miasto na siedmiu wzgórzach”). Przez długi czas Rzym znajdował się pod ich wpływem, jednak pod koniec VI w. p.n.e. Rzymianie wypędzili króla etruskiego i przejęli władzę we własnym państwie.

PRZEMIANY USTROJOWE

MONARCHIA (VIII - VI w. p.n.e.)

Król (rex) posiadał pełnię władzy cywilnej, wojskowej oraz kapłańskiej w Rzymie. Funkcję doradczą pełnił senat (rada wybrana spośród członków starszyny rodowej).

Według tradycji pierwszym królem był Romulus, zaś ostatnim – Tarkwiniusz Pyszny (został wygnany pod koniec VI w. p.n.e.). Po upadku monarchii nastąpiła republika.

REPUBLIKA (VI - I w. p.n.e.)

Republika to państwo (ale również forma ustroju) rządzone przez wszystkich pełnoprawnych obywateli; w republice najwyższe władze są wybierane na określony czas przez wszystkich pełnoprawnych obywateli.

(łac.) republika to w języku polskim *rzeczpospolita*

System sprawowania władzy:

- **zgromadzenie** (tworzyli je wszyscy rzymscy obywatele) – wybierało urzędników, głosowało (tak lub nie) nad propozycjami urzędników, uchwalało ustawy;
- **urzędnicy** (obowiązywały ściśle zasady oraz kolejność sprawowania urzędów):
  - konsulowie (zwoływali zgromadzenie i senat, dowodzili armią),
  - pretorzy (mieli najwyższą władzę sądowniczą),
  - cenzorzy (układali spis obywateli i listę senatorów, nadzorowali prace publiczne i przestrzeganie obyczajów),
  - kwestorzy (zajmowali się finansami państwa),
  - trybuni ludowi (dbali o interesy plebejuszy; mieli prawo weta, czyli unieważniania uchwał na zgromadzeniu, jeżeli były krzywdzące dla plebejuszy),
  - dyktator (powoływany w okresie zagrożenia państwa na 6 miesięcy; miał pełnię władzy, mógł wydawać wyroki śmierci);
- **senat** – (rada złożona ze starszych, doświadczonych osób – byłych urzędników; funkcja senatora była dożywotnia) organ doradczy, udzielający rad urzędnikom, nadzorował urzędników, decydował o polityce zagranicznej, przyjmował poselstwa, mianował namiestników w prowincjach.

W zakresie sprawowania władzy w Rzymie obowiązywały dwie zasady:

zasada kadencyjności
urzędnik pełnił swój urząd przez określony czas (kadencję)

zasada kolegalności
każdy urząd był sprawowany jednocześnie przez więcej niż jedną osobę

Spółczesność rzymska:

a/ obywatele:

- **patrycjusze** – obywatele rzymscy, mający tzw. szlacheckie pochodzenie, byli bogaci; do IV w. p.n.e. tylko oni sprawowali urzędy państwowe, a biednym plebejuszom wskazywali, jak mają głosować na zgromadzeniu,

- **plebejusze** – obywatele rzymscy należący do najliczniejszej grupy obywateli, zazwyczaj biedniejsi; ich przodkowie nie sprawowali urzędów; w IV w. p.n.e. wywalczyli sobie prawo piastowania urzędów, a trybuni ludowi dbali o ich interesy;

b/ kobiety i dzieci nie posiadały praw politycznych;

c/ niewolnicy nie posiadali praw politycznych; byli traktowani jak mówiące przedmioty, które można zniszczyć, czyli zabić; pracowali w kopalniach, a także jako nauczyciele, służba domowa lub zabawiali ludność w amfiteatrach jako gladiatorzy (walczyli z innymi gladiatorami albo z dzikimi zwierzętami).

PODBOJE RZYMSKIE W OKRESIE REPUBLIKAŃSKIM

Przyczyny ekspansywnej polityki Rzymu:

- chęć zdobycia łupów;
- potrzeba zdobywania ziem uprawnych;
- pragnienie zdobycia przez wodzów tzw. prawa do triumfu (zwycięski wódz był uhonorowany, np. łukiem triumfalnym).

Armia rzymska

Podstawą obywatelskiej armii rzymskiej były **legiony** (ok. 4500 żołnierzy), w których walczył każdy obywatel zdolny do służby wojskowej. Dowódcy wprowadzali surową dyscyplinę, dzięki czemu armia odnosiła liczne sukcesy. W celu ukarania żołnierzy za nieposłuszeństwo wprowadzono tzw. dziesiątkowanie, czyli zabijanie co dziesiątego żołnierza.

Armia rzymska stała się armią zawodową w II w. p.n.e. (reformę przeprowadził konsul Mariusza).

Podboje

Od V w. p.n.e. Rzym był miastem prowadzącym agresywną politykę wobec sąsiadujących państw (także małych) w Italii. **Italia** została podbita między V a III w. p.n.e. Miasta-państwa tworzyły rodzaj **federacji**, w skład której wchodził: **sprzymierzeńcy** (uzależnieni od Rzymu lub zachowujący ograniczoną autonomię), **miasta** (wolne, ale pozbawione prawa udziału w życiu politycznym; ich mieszkańcy posiadali ograniczone prawo obywatelskie) oraz **obywatele Rzymu**. Wojska sprzymierzonych państw wspomagały rzymską armię w walce.

Między połową III i połową II w. p.n.e. rozegrały się 3 wojny punickie z Kartagimą, która przegrała zmagania z Rzymem (najsłynniejszą bitwą, wygraną przez kartagińskiego wodza - Hannibala, była bitwa pod Kannami).

W II w. p.n.e. Rzymianie podbili Macedonię i Grecję. Ogłosili wyzwolenie Hellenów (Greków) spod władzy Macedonii. W połowie I w. p.n.e. podbito Galię Zaalpejską – podczas walk wślawiły się legiony rzymskiego wodza – Juliusza Cezara, czego konsekwencją było zmuszenie senatu (po powrocie Juliusza Cezara do Rzymu) do przyznania mu tytułu dożywotniego dyktatora.

Rzym stał się potęgą – **Imperium Romanum (Italia wraz z podbitymi terenami)** objęło cały basen Morza Śródziemnego. Na zdobytych terenach Rzymianie tworzyli **provincje, które były źródłem pieniędzy, bogactw i niewolników**.

Prowincja to obszar podbity przez Rzym poza Italią; jego mieszkańcy byli zobowiązani do płacenia podatków. Prowincjami zarządzali prokonsulowie (dawni konsulowie), propretorzy (dawni pretorzy) lub namiestnicy o władzy konsularnej.

Namiestnicy wyzyskiwali miejscową ludność, ponieważ zarządzanie prowincjami traktowali jako okazję do wzbogacenia się w krótkim czasie (sprawowali urząd przez 1 rok). Sytuacja w prowincjach uległa poprawie w okresie cesarstwa, ponieważ urzędnicy zarządzający prowincjami otrzymywali bardzo wysokie wynagrodzenie.

Skutki ekspansywnej polityki Rzymu:

- powstanie ogromnego państwa (imperium), obejmującego basen Morza Śródziemnego;
- utworzenie licznych prowincji, zależnych od Rzymu;
- wyzysk prowincji;
- zwycięskie wojny stały się źródłem wielu niewolników;
- romanizacja prowincji.

UPADEK REPUBLIKI I POWSTANIE CESARSTWA

W 2. połowie II w. p.n.e. nastąpił **kryzys republiki rzymskiej**. Do **przyczyn** tego zjawiska należy zaliczyć:

upadek drobnych gospodarstw

zubożenie chłopstwa

import (przywożenie) żywności z prowincji

wzrost liczebności proletariatu
(bezrobotnej biedoty)

bunty niewolników
(np. powstanie Spartakusa, trwające od 73 r. p.n.e. do 71 r. p.n.e.)

powstanie latyfundiów, na których za darmo pracowali niewolnicy

wielu rzymskich obywateli nie uczestniczyło
w zgromadzeniu (mieszkali daleko od stolicy)

armia zawodowa lojalna wobec swoich
dowódców wojskowych

wojny domowe wzniesione przez dowódców wojskowych

Instytucje republikańskie były odpowiednie dla miasta-państwa, jednak w olbrzymim imperium się nie sprawdzały.

Wybitny dowódca wojskowy, **Gajusz Juliusz Cezar**, po podboju Galii i wojnie domowej, wznieconej w połowie I w. p.n.e., zmusił senatorów do przyznania mu **tytułu dożywotniego dyktatora**. W 44 r. p.n.e. został zamordowany przez członków senatu, którzy chcieli przywrócić dawny ustrój i odzyskać silną władzę.

CESARSTWO (I w. p.n.e. – V w.)

Okazało się, że powrót do poprzedniej sytuacji jest niemożliwy. Zwycięstwo **Oktawiana** (Cezar usynowił go w swoim testamencie), odniesione w bitwie pod Akcjum w 31 r. p.n.e., doprowadziło do przejścia przez niego władzy i **ustanowienia cesarstwa**. Pierwszy cesarz rzymski, Oktawian, przyjął tytuł „August”, co znaczy „boski”.

PRYNCYPAT

Pierwszą formą cesarstwa był **pryncypat**, w którym zachowano pozory republiki (pozostawiono urzędy ukształtowane w czasach republiki; niektórzy urzędnicy zachowali jedynie funkcje honorowe, nie mieli realnej władzy), choć rządził cesarz. To on mianował urzędników i ustalał skład senatu. Znaczenie zgromadzeń ludowych malało, a w późniejszym okresie przestano je zwoływać. Funkcję uchwalania ustaw przejął senat, jednak jego rola ustawodawcza była ciągle ograniczana. Wnioski cesarzy były przyjmowane bez zastrzeżeń.

Reformy Oktawiana Augusta:

- **reforma ustroju:**
  - wprowadził **pryncypat** (rządził cesarz, ale zachowywał pozory republiki),
  - cesarz dożywotnio skupił w swoim ręku najwyższe urzędy: konsula, najwyższego kapłana oraz trybuna ludowego z prawem weta,
  - przywrócił autorytet **senatowi** (przekazał mu część władzy, Oktawian August posiadał tytuł pierwszego senatora (łac. ‘princeps inter pares’ należy tłumaczyć na język polski jako ‘pierwszy między równymi’),
  - zlikwidował **zgrupowanie** (jego funkcje ustawodawcze przejął senat);
- **reforma administracyjna** (podzielił prowincje na cesarskie i senatorskie; urzędnicy zarządzający prowincjami otrzymywali bardzo wysokie wynagrodzenie, co zminimalizowało wyzysk prowincji);
- **zreformowanie armii** (utworzenie specjalnych wojsk do ochrony cesarza i zapewnienia porządku w Rzymie; ta cesarska gwardia nazywana była **pretorianami**, jej oficerowie byli najważniejszymi osobistościami w państwie).

Po okresie podbojów w Cesarstwie Rzymskim nastąpił tzw. **pax romana** (pokój rzymski). Wówczas to intensywniej zaczęła się rozwijać rzymska cywilizacja, kwitła kultura i handel.

Ludność prowincji bez przymusu przejmowała rzymską kulturę (np. charakterystyczne budownictwo, obyczaje, język łaciński), co nazywamy **romanizacją prowincji**. Na początku **III w.** doprowadziło to do nadania rzymskiego obywatelstwa wszystkim wolnym mieszkańcom Imperium Romanum, czyli również mieszkańcom prowincji.

KRYZYS CESARSTWA RZYMSKIEGO

DOMINAT

W **III w.** Cesarstwo Rzymskie przeżywało kryzys zewnętrzny i wewnętrzny, dlatego też na przełomie III i IV w. **cesarz Dioklecjan** przeprowadził reformy wzmacniające państwo, jednak nie było to długotrwałe. Dioklecjan wprowadził m.in. **dominat**. Była to nowa forma władzy w cesarstwie (zastąpiła pryncypat). Zrezygnowano z pozorów republiki, a cesarz miał władzę absolutną – oddawano mu cześć boską. Stał na czele wszystkich organów władzy państwowej.

Reformy Dioklecjana:

- **reforma ustroju** (wprowadził **dominat**, czyli wzmocnił władzę cesarza);
- **zreformowanie armii** (od władzy odsunął arystokrację senatorską, a dowództwo przekazał zawodowym żołnierzom; zwiększył liczebność armii);
- **zreformowanie systemu podatkowego** (podwyższył podatki, co pozwoliło mu na opłacenie licznej armii i urzędników w prowincjach);
- **reforma monetarna** (wprowadził **solidus**, czyli złotą monetę o stałej wartości).

W **395 r.** **cesarz Teodozjusz I Wielki** podzielił Cesarstwo Rzymskie na dwie części:

←
Cesarstwo Zachodniorzymskie (Zachodnie)
ze stolicą w Rzymie i z kulturą łacińską

→
Cesarstwo Wschodniorzymskie (Wschodnie)
ze stolicą w Konstantynopolu i z kulturą grecką

PRZYCZYNY UPADKU CESARSTWA ZACHODNIORZYMSKIEGO (CESARSTWA ZACHODNIEGO)

Przyczyny wewnętrzne:

➤ kryzys państwa

Często prowadzone wojny prowadziły do zwiększenia liczebności wojska. W armii rzymskiej służyło coraz więcej barbarzyńców, ponieważ rzymskich obywateli było za mało do kontrolowania tak rozległego państwa.

Podział Cesarstwa Rzymskiego na Cesarstwo Zachodniorzymskie oraz Cesarstwo Wschodniorzymskie osłabiło obronę państwa – odtąd obie części dawnego imperium samodzielnie broniły swych granic.

➤ kryzys gospodarczy

W celu utrzymania dużej armii podwyższano podatki, co prowadziło do zubożenia ludności. Zmniejszył się popyt na towary rzemieślnicze - ubodzy obywatele coraz rzadziej je kupowali. W konsekwencji doprowadziło to do upadku rzemiosła.

➤ kryzys władzy cesarskiej

Coraz częściej armia decydowała o wyborze kolejnych cesarzy, dlatego też zostawali nimi dowódcy wojskowi. Przeprowadzano także liczne zamachy wojskowe na cesarzy, aby osadzić na tronie cesarskim swojego kandydata.

Przyczyny zewnętrzne:

➤ najazdy barbarzyńskich plemion

Barbarzyńskie plemiona zaczęły się osiedlać w sąsiedztwie państwa rzymskiego. W wyniku tzw. wielkiej wędrówki ludów (IV-V w.), spowodowanej naporem Hunów, często zapuszczały się w granice cesarstwa i pustoszyły je – przykładem mogą być Wizygoci, Ostrogoci, Wandalowie i Longobardowie.

Barbarzyńcy – określenie ludów, zamieszkujących tereny poza granicami rzymskiego państwa i nieznających rzymskiej kultury oraz łaciny (wg Rzymian barbarzyńcy stali na niższym poziomie rozwoju kulturowego).

W 476 r. germański (barbarzyński) wódz, Odoaker, zdeponował (pozbawił władzy, cesarskiego tronu) **rzymskiego cesarza**, Romulusa Augustulusa i odesłał insygnia (symbole władzy) do Cesarstwa Wschodniorzymskiego.

W ten oto sposób **Odoaker doprowadził do ostatecznego upadku Cesarstwa Zachodniorzymskiego. Powyższa data wyznacza koniec starożytności i początek średniowiecza.**

PRZYKŁADY WPŁYWU KULTURY GRECKIEJ NA KULTURĘ RZYMSKĄ

Poważne przemiany w dziedzinie kultury i religii zaszły w Rzymie po podboju Grecji oraz hellenistycznego Wschodu. Wpływy kultury greckiej były tak silne, że Horacy – wybitny poeta – powiedział: „Zdobyta Grecja podbiła dzikich zwycięzców [Rzym]”. Rzymianie przejęli dokonania kulturowe Greków, ale nadali im własną, oryginalną postać.

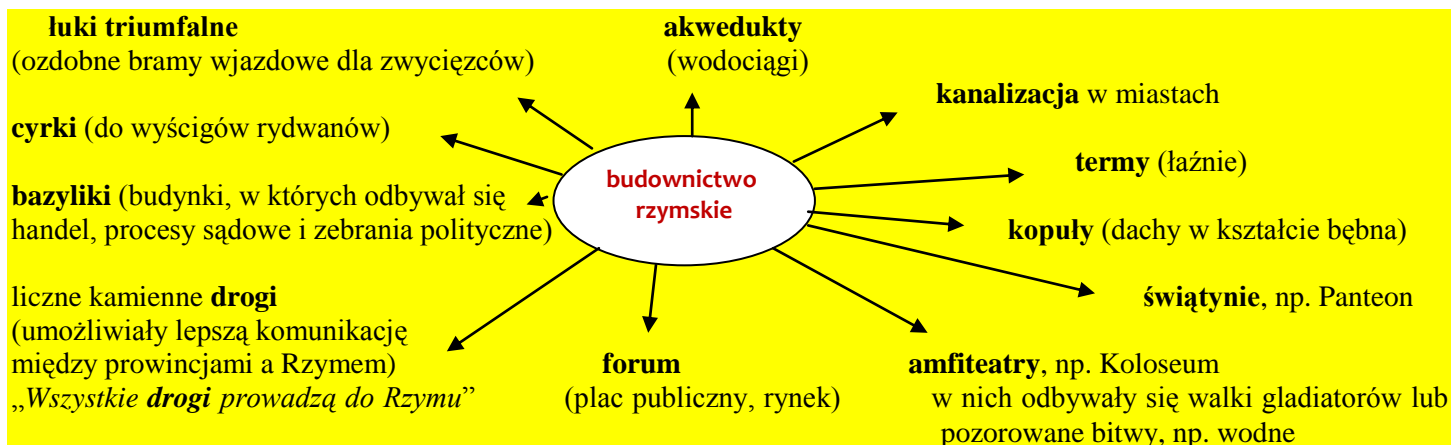
Oddziaływanie hellenizmu uwidaczniało się zwłaszcza w **wychowaniu i wykształceniu**. Arystokracja rzymska zatrudniała greckich nauczycieli, którzy uczyli młodzież greckiej filozofii oraz retoryki (jednym z najwybitniejszych mówców był Ciceron). Rzymianie, pochodzący z zamożnych rodów, biegle posługiwali się nie tylko łaciną, ale również greką. Fascynacja Grecją doprowadziła do **rozkwit** literatury rzymskiej. Wcześniej pismo alfabetyczne (z pewnymi zmianami przejęte od Greków) służyło przede wszystkim do zapisu praw oraz krótkich inskrypcji. Pierwszym poematem łacińskim jest tłumaczenie greckiej *Odysei*. Na wzór greckiej *Iliady* i *Odysei* Wergiliusz stworzył łacińską epopeję pt. *Eneida*. Rzymianie wykorzystywali greckie miary wierszowe. **Teatr** rzymski wykorzystywał wzorce greckiej komedii. Bardzo często Rzymianie wykonywali kopie greckich dzieł **sztuki**. Rzeźba i malarstwo greckie dostarczały inspiracji rzymskim artystom.

Rzymska **religia politeistyczna** była wzorowana na greckiej. Rzymscy bogowie mieli swoich odpowiedników w mitologii greckiej, np.: Jowisz – Zeus, Neptun – Posejdon, Pluton – Hades, Junona - Hera, Minerwa – Atena, Wenus – Afrodyta, Mars – Ares.

OSIĄGNIĘCIA CYWILIZACJI RZYMSKIEJ:

- **prawo rzymskie** (Rzymianie ustanowili instytucję świadka, wprowadzili podział na prawo publiczne i prywatne, prawo do obrony oraz zasadę, polegającą na udowodnieniu winy, nie zaś niewinności);
- **łaciński alfabet** (na jego podstawie powstało wiele alfabetów, np. polski alfabet);
- **język łaciński** (dał on podstawy gramatyki i słownictwa wielu językom romańskim, np. włoskiemu, francuskiemu, hiszpańskiemu, portugalskiemu, rumuńskiemu);
- **nazwy planet** (niemal wszystkie planety noszą nazwy, będące imionami rzymskich bogów);
- **imiona** (niektóre z imion są używane do dziś, np.: Marek, Wiktor i Wiktoria, Julia, Juliusz i Julian, Mariusz);
- rozległa sieć wytrzymałych **dróg**;
- **kalendarz** (kalendarz juliański, stworzony na polecenie Juliusza Cezara, obowiązuje obecnie w kościele prawosławnym, natomiast u katolików obowiązuje z pewnymi zmianami, wprowadzonymi w XVI w. przez papieża Grzegorza XIV, jako kalendarz gregoriański);
- wprowadzenie **podatków**;

- **literatura:**
  - epika (*Eneida* Wergiliusza),
  - poezja (Horacy, Wergiliusz, Owidiusz),
  - dramat (komedie Terencjusza);
- **powstanie mecenatu** – mecenasi sztuki opiekowali się artystami;
- **sztuka:**
  - a) realistyczne rzeźby, ukazujące nawet wady osoby pozującej,
  - b) płaskorzeźby,
  - c) malarstwo ścienne i mozaiki;
- **architektura** (używanie cegieł i betonu do budowy łuków i kopuł);
- **zabytki:**
  - Panteon (świątynia wszystkich bogów),
  - Amfiteatr Flawiuszów (Kolosium),
  - Kolumna Trajana w Rzymie.

Urbanizacją nazywamy rozwój miast.

DZIEDZICTWO CYWILIZACJI RZYMSKIEJ

OSIĄGNIĘCIA CYWILIZACJI RZYMSKIEJ, MAJĄCE WPŁYW NA WSPÓŁCZESNĄ CYWILIZACJĘ

Wpływy **literatury** rzymskiej były silne w wielu epokach literackich. Wiersze Horacego są wzorem dla wielu poetów cywilizacji zachodniej (Jan Kochanowski również słał w swoich utworach uroki życia codziennego), natomiast komedie Terencjusza legły u podstaw tzw. komedii płaczelwej, ukształtowanej w XVIII w. Słynne słowa Terencjusza „Człowiekiem jestem; nic co ludzkie nie jest mi obce” stały się hasłem przewodnim renesansu.

Niezwykle ważnym osiągnięciem było stworzenie pojęcia **prawa**, które w państwie rzymskim oddzielono od polityki. Ogólne zasady postępowania sądowego określono na podstawie konkretnych spraw. U podstaw rzymskiego prawa leży tzw. prawo XII tablic, czyli zbiór praw spisany na dwunastu tablicach w V w. p.n.e. Prawo rzymskie stało się podstawą współczesnych kodeksów prawnych.

Ogromny wpływ na kształtowanie współczesnej cywilizacji miały: **łaciński alfabet**, **język łaciński** oraz **kalendarz**, które zostały opisane wcześniej.

W **budownictwie** wykorzystuje się wiele rozwiązań architektonicznych, np. łuki, kopuły.

Spuścizną polityczną Rzymian jest **republika**, czyli państwo rządzone przez pełnoprawnych obywateli.

NARODZINY I ROZWÓJ CHRZEŚCIJAŃSTWA

W I w. p.n.e. Palestynę podbili Rzymianie. Palestyna zachowała odrębność w sprawach religijnych oraz wewnętrznych – posiadała własnego króla, natomiast za sprawy polityczne i utrzymanie porządku społecznego odpowiadał rzymski namiestnik (w okresie działalności Jezusa był nim Poncjusz Piłat). Żydzi pragnęli odzyskać wolność – oczekiwali Mesjasza, który poprowadzi ich do walki i wyzwoli ich spod rzymskiego panowania.

W I w. n.e. zaczął nauczać **Jezus z Nazaretu**. Krytykował faryzeuszy za to, że skupiają się na prawie, a zapominają o człowieku. Głosił naukę pokoju i miłości bliźniego – nawet wroga. Nie był tym, na którego czekali. Jezus zyskiwał coraz więcej zwolenników, dlatego Żydzi doprowadzili do skazania go na ukrzyżowanie (skazał go rzymski namiestnik prowincji Judea – Poncjusz Piłat, by zyskać przychylność Żydów oraz zachować spokój w prowincji).

Uczniowie Jezusa, apostołowie, głosili jego naukę, spisaną później w czterech Ewangeliach. Wyznawców tej nauki, przyjmujących chrzest, nazywa się chrześcijanami.

Chrześcijaństwo szybko rozprzestrzeniło się poza Palestyną dzięki dwóm osobom – św. Piotrowi i św. Pawłowi, którzy dotarli do samego Rzymu, gdzie stracili życie.

Chrześcijaństwo nie rozprzestrzeniło się wszędzie w jednakowym stopniu. W I w. najczęściej wyznawców miało w: Syrii, Azji Mniejszej, Grecji, Rzymie, Egipcie oraz na innych terenach Afryki Północnej. Wielu chrześcijan mieszkało w Armenii i Mezopotamii. W II w. chrześcijaństwo zakorzeniło się w: Hiszpanii, Galii oraz Brytanii.

Apostołowie zakładali pierwsze wspólnoty chrześcijan tzw. gminy. Do końca II w. ustaliła się organizacja hierarchii duchownej. Na czele wspólnoty stał biskup, niżej księża i diakoni, najniżej personel pomocniczy. W prowincji coraz większym autorytetem cieszył się metropolita (w późniejszym okresie używano tytułu arcybiskupa lub patriarchy).

Przyczyny prześladowań chrześcijan przez Rzymian:

- chrześcijanie nie chcieli:
  - czcić rzymskich bóstw, co wg Rzymian prowadziło do gniewu bogów,
  - uznać cesarza za bóstwo;
- chrześcijanie nie chcieli służyć w rzymskiej armii;
- chrześcijanie spotykali się w katakumbach (podziemnych korytarzach, grobowcach), dlatego byli podejrzewani o chęć zorganizowania powstania;
- religia chrześcijańska zyskała wielu zwolenników wśród biednych i niewolników (głosiła sprawiedliwe, równe traktowanie po śmierci), co niepokoiło Rzymian (obawiali się, iż dojdzie do zamieszek na tle społecznym).

Formy prześladowań: krzyżowanie, palenie żywcem, ścinanie głów, rzucanie zwierzętom na pożarcie, usuwanie chrześcijan ze stanowisk publicznych.

Szczególnie krwawe prześladowania miały miejsce za cesarza Nerona (I w.), który oskarżył chrześcijan o podpalenie Rzymu (przyjmuje się, że to Neron wydał rozkaz podpalenia miasta).

Do największych prześladowań doszło za cesarza Dioklecjana (III w.), który bronił dawnych kultów.

Wielu chrześcijan ginęło śmiercią męczeńską. Tak narodził się w II w. kult świętych.

Triumf chrześcijaństwa

W **313 r. cesarz Konstantyn Wielki** ogłosił **edykt mediolański**, w którym uznał **chrześcijaństwo za religię dozwoloną**.

W latach 80. IV w. **cesarz Teodozjusz I Wielki** uznał **chrześcijaństwo za religię państwową** (panującą).

Pod koniec **IV w.** zakazano igrzysk ku czci Zeusa.

Opracowali: Alicja Borchert i Marek Borchert